

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

Aug. 16-28

6086

Betragtninger og Forslag

angaaende

Det lavere

Undervisningsvæsens Forbedring,

tilegnet

det danske Folk

af

Pering,

Skolelærer i Biby ved Aarhus.

Aarhus.

Trykt hos M. P. Falkenberg.

1849.

Idet jeg herved tillader mig at overgive disse Blade til Offentligheden, være det mig tilladt at yttre et Par Ord, baade om Grunden til, at det overhovedet skeer, og at jeg vælger at lade dem trykke som Pjece, istedetfor at benytte de offentlige Tidender.

Grunden til det Første er den Forandring, der er foregaaet og vil fremdeles foregaae i det danske Folks politiske Liv, og hvorved alle dets statsborgerlige Forhold forandres i deres inderste Rod, og det ikke ved en gradviis Udvikling, men paa eengang, som ved et Trylleflag.

Selv den ivrigste Folke- og Frihedsven maa nemlig indrømme, at der i saadanne bratte Overgange, der pludselig sætte et Folk ind i alle Frihedens og Lighedens Goder og Rettigheder, ligge nogen Grund til Frygt for, at disse enten forblive ubenyttede eller benyttes paa en med den gode Hensigt aldeles stridende Maade.

Det kan nemlig ikke undgaaes, at Partikampe reise sig, og til at føre dem paa den rette Maade udfordres der en vis Aandsmodenhed og især en dyb Retfærdigsfølelse hos Folket. Men deraf følger, at det bliver en Nødvendighed for et saadant Folk, med hvem der foregaaer en saadan ydre Forandring, at det iligemaade føres frem til et høiere Trin af Dplysning, Sædelighed og Religiositet; og da Skolen, og navnlig Folkeskolen, maa ansees som det Middel, hvorved dette nærmest skal bevirkes, saa har jeg anseet netop Diebliffet for at være der, at Folkeskolen maa underkastes den omhyggeligste Overveielse for at komme til Kundskab om den i sin

nærværende Stikelse er istand til at gjøre Tidens forhøiede For-
dringer Fyldest, eller hvis den ikke kan det, hvad der da er at gjøre
for at fremhjælpe den dertil? og som Bidrag til dette Spørgs-
maals Løsning ønskes disse Linier betragtede.

At jeg har valgt at offentliggjøre mine Tanker om vort Folke-
skolevæsen i en selvstændig Pjece, har en dobbelt Grund; thi deels
vilde neppe noget Blad eller nogen Skoletidende have havt Plads
nok tilovers for disse Betragtninger og Forslag i den Fuldstændig-
hed, de her foreligge, omendstjondt Materien endnu langt fra kan
siges at være udtømt; og deels (og det lægger jeg især Vægt paa),
ønskede jeg at gjøre mine Anstuelser let tilgængelige for Alle, og i
Beskyndelighed for Bondestanden, som fremfor Noget maa være
interesseret i Spørgsmaalets Løsning, og maatte derfor ansee Pje-
cen, som den, der koster kun lidet, for det heldigste at vælge.

Det sidste Hensyn har og bevirket, at jeg har anstillet saa-
danne Betragtninger og skrevet paa en saadan Maade, som jeg
ellers paa nogle Steder ville have unbladt, isald jeg kun havde
havt Lærerstanden og andre Sagkyndige for Die — og dette maatte
maastee komme mig noget til Gode ved Bedømmelsen af hvad jeg
her vover at byde.

Den Plan, hvorefter jeg vil gaae frem, bliver da følgende:

- 1) At vise Nødvendigheden af en Skole overhovedet og dens
Forhold til Opdragelsen og Underviisningen i Almindelighed.
- 2) Undersøge, hvorfor der med Føie gjøres forhøiede Fordrin-
ger til Folkets moralske og intellectuelle Dannelse, samtidig
med dets Indtrædelse i en fuldkommen borgerlig Friheds
Tilstand.
- 3) Nødvendigheden af en Skolereform, som en Følge af disse
høie Fordringer, og
- 4) Fremsette nogle Forslag om, hvori Reformen bør bestaae,
deels med Hensyn til Udvidelsen af Skolens Læregjenstande
og deels med Hensyn til de ydre Betingelser derfor.

I.

At der overhoved maa være en Skole — selvfølgelig ogsaa en Folkeskole — fremgaaer af følgende Betragtning:

Mennesket, der fødes, kommer til Verden med saadanne Evner og Anlæg, som ere stiftede til en saadan Udvikling, at den ikke kan fuldkommes herneben. Men Mennesket er ved Fødselen en kraftløs og svag Skabning; det er af Naturen trængt og behøver at ledes, saavel i legemlig som i aandelig Henseende; det er overhoved mere tilbøieligt til at leve for det Jordiske og Tidelige end for det Himmelske og Evige. Stal altsaa Maalet, hvortil Staberens bestemte Mennesket, naaes, og skulle de herlige Evner, hvormed han begavede os, komme til Udbannelse i den rigtige Retning, saa maa Mennesket veiledes; thi ellers forfeiles Maalet. Men denne Veiledning, denne Hjælp, udgjør jo netop det, vi kalde Opdragelse og Undervisning. Denne bliver nu igjen indrettet paa forskjellig Maade; men her være det nok at bemærke, at foruden det at sørge for Barnets legemlige Pleie (physisk Opdragelse), gaaer den i Reglen ud paa at danne til Menneske, Borger og Christen.

Opdragelse erholdes:

- a) af Forældrene, der ere de naturlige Opdragere; „thi Gud lagde Barnet i deres Skjød“ og en medfødt Drift lader dem sørge for det i den spæde Alder;
- b) ved Staten; thi den hverken kan eller bør være ligegyldig for Ungdommen, og dens egen Bestaaen er betinget af Statsborgernes Retsskaffenhed;
- c) ved Kirken, hvis Pligt det er at paasee, at de Unge opvokse i „Tugt og Herrens Formaning“, og derfor modtager Kirken Mennesket ved dets Fødsel og slipper ham først ved Graven.

Men mon da denne Veiledning ikke skulde være nok, saa Skolen reent kunde undværes? Visse! Ikke!

Kirken erklærer nemlig: at den langtfra kan leve ubelukkende

for de Smaa. Dens Kald er det kun at fremme det, der „hører Guds Rige til“; men Mennesket er ogsaa Jordborger, og maa selvfølgelig udbannes med Hensyn dertil. Kirken, der modtager Barnet ved Daaben, har kun at vaage over, at det opdrages i en Religion, overeensstemmende dermed, og naar undtages Forberedelsen til Confirmation, saa har den hidtil slet Intet havt med Opdragelsen og Underviisningen at gjøre, hvorfor den ogsaa villig indrømmer Skolens Nødvendighed.

Staten kan heller ikke umiddelbart antage sig de Umyndiges Veiledning. Det Hele, den kan gjøre, er, ved Love at værne om de vorbende Borgeres Rettigheder, oprette de fornødne Underviisningsanstalter, sørge for Læreres Oplærelse og Beskikkelse; og den giver derfor samme Erklæring om Skolens Nødvendighed som Kirken.

Forældrene da? Af Alt indrømmes nok Intet villigere af Forældre end dette: at til selv at give deres Børn den fornødne Opdragelse og Underviisning ere de ikke istand. Baade over Tid, Leilighed og Bequemhed klages der; men have vi da Andet tilbage end Skolen, der skal fuldføre den Opdragelse og Underviisning, Mennesket trænger til, og som hverken Staten, Kirken eller Familien kan paatage sig? Og saaledes staaer da Skolens Nødvendighed godtgjort som en Indretning, der væsentlig hører med til et velordnet Statssamfund; hvorfor den og i alle cultiverede Lande stedse har været en Gjenstand for Regjeringens Opmærksomhed. Heraf følger da og — hvad jeg netop finder mig besejlet til at fremhæve — at Skolen staaer i et tredobbelt Forhold; nemlig til Staten, hvem den stylder Regnskab for, hvorledes den danner de Unge til Borgere; til Kirken, forsaavidt den beskæftiger sig med Religionsunderviisningen — danner Christne; og til Forældrene eller til Huset, forsaavidt Skolen overtager en Deel af Forældrenes Opdragergjerning, og fuldkommer videre, hvad der i Huset kun kan være en Begyndelse. Men inderligst er Forholdet her. Forældrenes Barn er ogsaa Skolens Barn, og naar hine glæde sig over

deres Barns Fremgang i Kundskab og Dyd, da deler denne Glæden med dem, og naar de sørge, hvis Barnet vanarter, da sørger Skolen ikke mindre over, at dens Gjerning her er mislykket. Men gid man ret ville betænke dette; thi da vilde man ikke længere nære Tvivl om, at Skolen og Huset bør knytte sig tæt til hinanden. Af hvad her nu er sagt tør jeg haabe, at ikke alene Skolens Nødvendighed er godtgjort, men at den, allerede betragtet fra den almindelige Side, fremtræder som en værdig Gjenstand for Folkets ubeelte Agtelse og Kjærlighed.

2.

Skolen er saaledes en Skole for Livet; men Livets Forordninger ere ikke de samme til enhver Tid.

Livets Princip er et Fremadstridens og ikke et Stillestaaens. Hvad der altsaa til en given Tid maaffee kunde ansees for et passende Maal af Oplysning og Dannelse for et Folk, kan til en anden Tid vise sig som noget høist Mangelfuldt. Den historiske Udvikling, saaledes som den i Reglen foregaaer i Folkenes Liv, aabenbarer sig paa en dobbelt Maade. Den Ene viser sig i Love og Institutioner, den Anden i Sæder, Idéer og Følelser. Den Første er lettest kjendelig, fordi den fremtræder ubadtil, medens den Anden, som noget Indvortes, falder mindre i Øinene; og det er paa Grund af denne Forskjel i Udviklingsmaaden, at der kan være Tale om en ydre og indre Udvikling, om et ydre og indre Folkeliv. Begge bør imidlertid være forenede, og gaae Haand i Haand med hinanden; thi fleer det f. Ex. at den indre Udvikling lades for langt tilbage, eller der ikke tages strengt nok Hensyn derpaa, saa bliver et saadant Folk let udsat for en dobbelt Fare, idet der let enten kan udbryde Anarchi (Oprør, Lovløshed) eller og en Reaction (en Tilbagegang til et allerede overvundet Standpunct) viser sig, som Begge ere lige sørgelige i deres Følger.

Det er imidlertid dog ikke altid, at det rette Forhold finder

Sted mellem et Folks politiske og aandelige Udviklingstrin, fordi hiint er afhængig af andre Aarsager end dette; men saalænge den rette Harmoni ikke er tilveiebragt, kan Folket heller ikke kaldes ret lykkeligt, saafremt der gives en anden og høiere Lykke end den, en blot udbortes timelig Velvære skjænker.

Anvendes nu disse Bemærkninger paa det danske Folk, og spørges der: om ikke ogsaa vi, ved Begivenhedernes Magt, ere naaede hen til et Standpunct i den ydre Udvikling, der har ladet vor indre Udvikling langt tilbage — hvorledes stiller sig da Forholdet her?

Den factiske Tilstand viser sig at være den: at det danske Folk paa een Gang er overflyttet til en Tilstand, der danner den skarpeste Mod sætning til den, det befandt sig i for faa Aaender siden, idet Folket fra et politisk umyndigt og ufrit Folk er gjengivet en fuldkommen fri constitutionel Forfatning, og deelagtiggjort i alle Frihedens Goder, medens paa den anden Side: Folkedannelsen, Nationens Fremgang i Kundskab og Indsigt, ikke viser sig i nogen synderlig Grad at være forandret; i alt Fald ere Folkedannelsesanstalterne de samme, som for over een Menneftaalder siden, uden mindste Udvikling eller Forbedring.

Hvad der bevirkede denne Omvæltning i vor politiske Tilstand, er jo Enhver bekendt; thi ligesom den franske Julirevolution af 1830 gav os raadgivende Provindsialstænder, saaledes var Fransk-mændenes Februarrevolution af 1848 den nærmeste Anledning til den Statsform, der nu indføres i Danmark.

Da det franske Folk forjog sin Konge, brændte hans Trone og proclamerede Republiken, grebes næsten alle europæiske Folkelag af en mægtig Frihedsfølelse, og de enevældige Konger og Tyrster, af Frygt for at tabe Alt, ilede med at love og give deres Under-saatter friere Statsformer, ved hvilke deres Menneft- og Borger-rettigheder stete mere Fyldest end hidtil.

Især havde Revolutionen i Paris en mægtig Indflydelse paa

det tybste Folk, der reiste sig paa alle Kanter, og forlangte med høi Røst de dem berøvede Borgerrettigheder tilbage.

Men netop der viste sig og, at den aandelige Modenhed, der er Betingelsen for en heldig Løsning af Spørgsmaalene, ved mange Feiligheder manglede, og den ene af dens sorgelige Følger, nemlig Oprør og Lovløshed, har noksom godtgjort sig, og den anden, en „Reaction“ staaer for Døren.

Som en Afledning for den vilde Strøm, der truede den preussiske Konge med Ludvig Philips Skjæbne, benyttedes det slesvig-holsteenske Spørgsmaal, og derfor hjem søgtes vort Fædreland med en Krig, og en overlegen tydsk Krigshær truede i vildt Overmod med at ville tilintetgjøre det danske Folk. Men Alt dette, i For-
ening med Christian den 8des Død, der indtraf noget tidligere, ud-
øvede ogsaa en mægtig Indflydelse paa den danske Regering og
det danske Folk; og da vi nu tilmed havde en folkesind og friheds-
elskende Konge paa Tronen, saa toges ikke i Betænkning paa een
Gang at føre det danske Folk frem til en i Sandhed fri Statsfor-
fatning, og gjøre Frihedens og Lighedens Princip gjældende i alle
Retninger, hvorved Statens og Folkets hele ydre Tilstand blev en
ganske anden end hidtil.

Det kan ikke nægtes, at det var et dristigt Skridt og et Fore-
tagende, der baade vidner om Kongens høie Frihedssind og om hans
ubegrænsede Tillid til sit Folk; thi det bør vel bemærkes, at det
var et frivilligt, og ikke, som paa saa mange andre Steder — et
aftsungnet Gode, der her skænktes Folket.

Og denne Tillid bør ikke beskæmmes, saa at, hvis det danske
Folk maa erkende, at nu strækker dets aandelige Dygtighed ikke
længere til, det da og af alle Kræfter bestræber sig for at naae
derhen, hvor det rette Forhold mellem den ydre og indre Udvikling
kan siges at være tilveiebragt.

At der imidlertid endnu Intet er gjort for at føre Folket frem
paa et høiere Standpunct af Intelligents, har sin Grund deri, at der

i Aandens Verden ingen saadanne Rampe og Omvæltninger finde Sted som i den politiske, og derfor udoivles kun det indre Folskelis langsomt, men netop derfor og desto siffrere.

Men der er heller ikke nogen Grund til Frygt for, at jo Folskels Beftræbelfer ville rettes hen paa Aandens Forbring; thi i Folskebevidstheden har allerede længe Erkjendelfen af (om end hidtil noget dunkel), at der var en Mangel tilfiede i denne Henseende, rørt fig. Allerede da Afgangen til Stændersalen aabnedes for Folsket, da Amts- og Communalraadene indrettedes, folskes det, at for at kunne deeltage i disfe Indretninger med Nytte, maatte Folsket være i Befiddelfe af en ikke ringe Grad af Dannelsfe og Oplysning, og blandt Bondestanden yttredes lydeligt, at det var for Lidet, der var lært og lærtes. Men slog Folskedannelsen end ikke til den Gang, hvormeget mindre da nu? Hift var det kun raadgivende Forsamlinger, der stode ligeoverfor en enevældig Konge, der efter Behag kunde følge eller forkaste det givne Raad og den givne Betænkning; men nu er det lovgivende Rigsstænder, der sammenfalbes, faa at hvad der nu vedtages det bliver Lov.

Naar forhen een Stand forurettedes eller laae under i Rampen, forbi det manglede den paa Dygtighed til at forsvare Retten, da havde den sin absolute Konge at stole paa, hvis Magtsprog kunde blive til Fordeel for den forurettede Part; men nu vide vi, at Folskels Sag har kun sin egen Retfærdighed at stole paa, og den Klogskab og Dygtighed hvormed den bliver forsvaret.

Naar forhen mange af de provindsielle Spørgsmaal, som i Stændermøderne forelagdes de Deputerede til Betænkning, vare vanskelige nok for den mindre oplyste og bannede Mand, hvormeget større Indfigt og Kundskabsfylde gjøres der da nu ikke Forbring paa ved det, der bliver givet de lovgivende Stænder til Behandling.

Naar forhen Deeltagelfe i enhver Borgerrettighed, og ethvert Skin af Frihed var knyttet til en meget høi Censur, faa er der imod nu alle frie Borgeres Rettigheder tildeelt Enhver uden nogen-

somhelst Indskrænkning, saasnart han er myndig og har et godt Navn og Rygte, saa at vor Balglov, saaledes som den er udgaaet fra Regjeringen, virkelig hviler paa en saa bred Basis, at kun saa Fænde kunne rose sig af et saa folkeligt Grundlag. Men ligesom det Frie i Principet herved tydeligst er kommet til sin Ret, saaledes er det netop ogsaa herfra Faren lettest kunde reise sig, dersom Folkets sædelige Tilstand ikke var god, og hvis ikke Retfærdighedsfølelsen gjøres stærk. Jeg skal ikke her forfølge Tanken videre, efterdi jeg troer, at Enhver, af det, der allerede er sagt, vil erkende: at skal den frie Statsforfatning, som Kongen har skænket sit Land, blive til Vre for den opøiede Giver, og til Held og Lykke for Folket; skulle de Frihedens og Lighedens Gøder, som nu staae aabne for enhver ærlig Mand i Staten, nyttes med Forstand og Maadehold, med Agtelse for Andres Ret og for Lov og Orden; skal Løsningen af de mange høist vigtige Samfundsspørgsmaal finde deres Afgjørelse paa den rette Maade og med det rette Synspunkt for Die, saa vort elskede Land og Folk maa fremgaae af Kampen i en, i Mand og Sandhed gjenfødt Tilstand: — da bliver det nødvendigt, at Folkets indre Liv tager et ikke mindre høit Opving end det politiske alt har taget, at Manden frigjøres ikke mindre end Legemet (thi af alt Slaveri er dog Mandens det værste); at Folket føres frem til en høiere moralsk og intellektuel Dannelse.

Det Idie vi da skulle undersøge, er:

3.

Om Folkestolen ikke paa Grund heraf maa undergaae en Reform for at sættes istand til en kraftig Understøttelse af Folkets Bestræbelse efter denne høiere Dannelse?

Saasnart Taler er om et Folks Fremgang i Oplysning og Dannelse, vender Tanken sig strax hen til Folkestolen, fordi denne altid som Middel dertil indtager den første Plads. Livet er visse-

ogsaa en Skole; men for at det kan udøve sin Indflydelse som saadan, maa Menneſket have været i en Forſkole, der har vaakt Bevidſtheden og givet Aanden Modtagelighed. Skolen kaldes derfor med Rette Plantefædet for Folkebannelsen. Men laſte vi nu Blikket paa den danſke Folkeſkole — hvorledes ſtiller den ſig da til den nye Tid?

Allerede det, at den ſtaaer i ſamme uforandrede Stilleſe, i hvilken den ſkabtes af Kong Frederik den Sjette for mere end een Menneſkealder ſiden, maa vække ſtærk Formodning om, at den ikke længere kan paſſe for vor Tid; og ved en nærmere Betragtning vil det og viſe ſig, at den ſaa langt fra er iſtaand til at udfolde nogen fornyet og udvidet Virkſomhed, at man meget mere har Grund til at taſke for, om det ikke gaaer tilbage med den.

For at godtgjøre dette ſkal jeg blot tillade mig at ſpørge: Hvilke Frugter troer man at turde forlange af Skolens Gjerning, ſaa længe een Lærer ſkal undervife 100 à 120 Børn?

Hvorledes ſkal Underviſningsſtoffet fordeles, for at diſſe Børn omtrent kunne faae det, der er meeſt paſſende til deres Alder og Faaetevne, ſaa længe diſſe 120 Børn kun ere fordeelte i 2 Klakſer, af hvilke den ene har dem fra 6 til 10 Aar, og den anden Alle fra 10 til 14 Aar?

Hvad Stort tør man vel forlange af den Skole, der i mange Tilfælde er ganſke blottet for, og i andre høiſt mangelfuldt forſynet med det fornødne Underviſningsmateriale?

Hvad Stort ſkal der komme ud af den Mands Virkſomhed, ſom man lønner ſaa ſlet, at Næringsforger tidlig og ſilbrig hjemſøge ham, formørke hans Sind og nedtrykke hans Mod og Virkelyst?

Hvorledes ſkal Skolen, med 5 à 6 Timers daglig Underviſning, fordeelte paa ligesaamange Lærefag, med en Skoletid, der ophører med Barnets 14de Aar, med en Lærerbannellſe, der er høiſt indſtrænket, og ellers paa ſaamange andre Maader er indpreſſet i Snørlov, der hæmmer enhver friere Virken — kunne

tænke paa nogen udvidet Underviisning? Nei! under saadanne Forhold, som de, den danske Folkestole befunder sig i, kan der kun være Tale om, ikke at gaae tilbage; thi een Hindring, og det en meget væsentlig, findes nu, som ikke fandtes fra Begyndelsen, nemlig det store Børneantal, hvilket i høi Grad vanstelliggjør Underviisningen, selv for den dygtigste Lærer. Men staaer det saaledes givet, at vor Folkestole i sin nærværende Stikelse maa erklæres for at være aldeles ude af Stand til, at give sig af med en udvidet Underviisning, der skulde være Grundlaget for en høiere Folkebannelse; og gjør desuagtet Tiden med uafviselig Ret Forbring paa denne høiere Underviisning og Dannelse; saa bliver det jo en Nødvendighed at foretage en Reform af vort Skolevæsen, overensstemmende med Tidens Løb og Trang; og Spørgsmaalet bliver da Hvad og Hvorledes? hvorom vi ville tillade os at fremsætte vore Tanker i det 4de Affnit.

4.

Førend man kan foretage sig nogen tidsvarende Reform af Skolen, er det nødvendigt, at man tydeliggjør sig den Opgave, den har at løse; og jeg skal her tillade mig at fremsætte Opgaven, saaledes som samme stiller sig for mig.

Skolen staaer i Folkets og Statens Tjeneste og er til for deres Skyld; til Statens og Folkets Velvære skal folgelig Skolen bidrage; men det, der udgjør en Stats og et Folks Lykke og Storhed, er, at Borgerne ere oplyste og retskafne, at Folket er sædeligt, at Almeenaand og sand Borgerbyd boe og bygge i Landet, kort: at Folket besjæles af den rette Folke-Aand, Moderen til alle store og gode Handlinger.

Men er dette nu saa, da stiller Folkeskolens Opgave sig af sig selv frem; thi den kan da ikke være nogen anden end den: at Skolen med sine bedste Kræfter bør arbejde paa Folke-aandens Oplivelse til sand og sindig Begeistring; og til

denne Opgaves heldige Løsning maa selvfølgelig Reformen sigte. Jeg kan her ikke nægte mig den Fornøielse at beraabe mig paa 2 høiagtede Forfatters Menings om den samme Sag. Hr. Pastor Lic. theol. Damkjær siger saaledes i Tidskrift „for Literatur og Kritik," 5te Bd. 2det og 3die H.: „Folkeaandens, Oplivelse til sand og sindig Begeistring staaer for mit Blik som det Maal, hvortil Skolen uafslædig og med sine bedste Kræfter bør stræbe. Det er godt, at vi anlægge Veie og forbedre Skolestierne og at vi sørge for gode Skolestuer; men der er Noget, som er bedre end dette. Der er en Aand, som kan gjøre det her Paapegede og tillige uendelig meget mere, som kan trænge ind i Skolestuen, om den end er mindre vel afpublet, ja trænge ind i de Smaaes Sjæle, og der udbrense den gamle Suurdeig af Træghed og Dorstthed, af Egennytte og Sneverhertighed, som kan nedlægge en Spire i Barnehjertet, der vil bære Frugt i Liv og Samliv, naar Spidsborgerligheden forsvinder og den sande Borgeraand træder i dens Sted, naar ingen Stad er saa lille, og ingen Landsby saa affondret, at jo dens Indbyggere føle sig forbundne med det store Hæle, gennemtrængte og baarne af een og den samme Folkeaand."

Og som Supplement hertil og nærmere Forklaring deraf, anfører jeg Hr. Professor Engelstoft, i hans Skrift: „om National-Opdragelsen," Pag. 4 og 5, naar han siger:

„Af alle selftabelige Dyder er Fædrelandskjærlighed den første, af alle Lidenstaber den eneste tilladelige, af alle Tilbøieligheder den, som overalt, til alle Tider, under alle Omstændigheder, i Krig som i Fred, i Monarkier som i Republiker, hos den Enkelte som hos et heelt Folk, besidder den opheiede Egenkab kun at frembringe store Følleser, kun at avle stjerne Handlinger, kun at opvække Agtelse og Beundring. Gjennemtrængte af den, som af en ukjendt Kraft, svinger Sjælen sig op over Egoismens lave Egne, og udvider sin Synskreds; for dens Majestæt skjuler sig Egennyttens- og Forrettighedens-aand, Misundelse og Hovngjærrighed og alle de smaa Lidenstaber,

der gjør vort eget Jeg til den eneste Gjenstand for vor Hylbring; dens Tryllekraft sammensmelter et heelt Folk til een Familie, besjælet af een Aand og eet Dnske. Den gjør det Svage stærkt, det Vanstelige let, det Umulige selv muligt; den fremkalder Heltefæarer som af Jorden og flaber Hjelpemidler der, hvor ingen vare; den bortviser seiervante Hære, og staaer uroffret i Farens Stund liig Klippen, der rolig trodser det oprørte Hav. Lykkelig den Stat, hvor denne Aand er herskende! I dens Skjød blomstrer Virksomhed, Enighed og Sikkerhed, dens Ære er uplettet og dens Grundvold varig, fordi alle Kræfter arbejde i virksom Harmonie til samme Maal — Almeenvæltet, og ophører ikke, før Folket selv ved en uimodstaaelig physisht Magt tilintetgjøres. Og falder da en saadan Stat, saa er dens Fald Ræmpens, hvis henstrakte Legeme endnu i Døden aftrvinger Ærefrygt og Beundring. Derfor overvindes, udslettes kan et patriotist Folk — bringes under Naget aldrig!"

Men er da denne Aand saa ædel og stor i sin Stikelse, saa velgjørende i sine Virkninger; mon det da endnu skulde trænge til Beviis, at det for enhver Stat og ethvert Folk, der ikke er ligegyldig for egen Sikkerhed, eget Held og egen Ære, er af højeste Bigtighed paa enhver Maade at vække, nære og styrke den i enhver Borgers Bryst, at gjøre den til den herskende Sindstemning, til et Grundtræk i Nationalkarakteren? Men det er i Ungdommen Karakteren faaer sit Stempel, og Stolen skal derfor danne Karakterer; og til den Ende maa den sættes istand til at danne Folke-Karakteren saaledes som det maa erkjendes for bedst at den bliver.

Vi vende os saaledes nu til de Forslag, vi angaaende Skole-reformen have at gjøre, og begynde med Underviisningsgjenstandene:

Disse troer jeg, med Hr. Pastor Damfjær, bør være:

- 1) Religion, fordi det er den, der giver alt Andet sit rette Indhold og sin rette Betydning.

Men for at den kristelige Religion kan udøve den Indflydelse, som den ifølge sit Væsen og sin Bestemmelse kan og skal

udøve paa Mennesket, udfordres, at saavel Methode som Indhold vælges i Overensstemmelse dermed.

Med Hensyn til Læremaaden i Skolen, ved denne som ved al anden Underviisning, kan den vist bestemmes ved det ene Ord „gemytlig“ d. e. den skal være hjertelig-tiltalende; thi det, det gjælder om, er at faae Barnet til at oplade sin hele Sjæl for os; og det skeer kun ved en Tiltale, der forjager Frygten og Undseelsen. Den Formaning Apostlen giver Forældre: „opirrer ikke eders Børn,“ gjælder derfor og i lige Grad Skolen, til hvilken det maa hedde: „opirrer ikke Disciplene!“

Jeg tror derfor, at det var godt, om Skolen opgav det endnu saa almindelige „katechetiske Udtvæerier“, ved hvilket som oftest Lærere og Elever forblive lige kolde. Ethvert Ord, der udgaaer af Lærers Mund i Religionstimen, maa komme fra Hjertets og Troens dybe Grund, thi kun da vil det formaae at bane sig Vej til Hjerterne, og jo mere det lykkes at faae de Smaaes Munde til at oplade sig, ikke til et blot „Ja“ eller „Nei“, men til en Spørgen og Talen med, desto heldigere anseer jeg Metoden for at være. Kun dette om Underviisningsmaaden ved nærværende Leilighed. — Christendommen, som den absolute Sandhed, kan og skal bewirke Buisdom, Dyb og Lykhalighed for Mennesket, men Virkningen selv er ikke absolut; og det beroer paa Opfattelsen og Tilsegnelsen, om Mennesket i Sandhed skal blive en Christen, der vil sige noget Andet end at være et stifteligt Væsen.

Paa to Ting vide vi alle det kommer an, nemlig paa Troen og Gjerningen, og det er følgerlig i det christelige Troes- og Gjærningssliv at Mennesket maa føres ind. Hvorledes skeer nu dette bedst?

Vistnok ikke derved, at Børnene gennem en vidtløftig Lærebog føres ind i dette eller hiint christelige System, som ikke sjældent, netop fordi det absolut skal læres ordret, maa tvinges i dem ved Straf og haard Tiltale; men derved, at Eleven ved et passende Lærestof og en hensigtsmæssig Behandling deraf, bringes til at

begribe det christelige Troes- og Gjerningsliv, saaledes som begge Dele aabenbare sig i Troens Begynder og Fulbender, i Frelseren, Jesus Christus.

Hertil anseer jeg 4 Ting for nødvendige i den christelige Folkeskoles Religionsundervisning nemlig: Katechismus, Psalmebog, Bibel og Kirkehistorie.

Katechismus — fordi den indeholder den fælleds Troesbekjendelse for alle sande Christne. Denne Tro, som er aflagt i Daabsloftet, da Kirken optog Barnet i sit Skjød, er den Hovedhjørnesteen, paa hvilken den hele Religionsbygning bør hvile, og derfor bør der gaaes ud fra Troesbekjendelsen og steds vendes tilbage til den.

Psalmebogen — fordi det er gennem den, Glæden over at eie Troen og Haabet og Kjærligheden udtaler sig, hvorfor den og ret egentlig indeholder Udtrykket for Folkets christelige Bevidsthed, og bør derfor staae som en fast Læregjenstand i Skolen.

Bibelen — fordi den christelige apostoliske Troesbekjendelse i Katechismus dog først ved den hellige Skrift faaer sin rette Begrundelse og Udfyldning, ligesom Haabet sin Styrke og Kjærligheden sin Grund.

Derfor bør saavel hele Stykker af Bibelen læses i Sammenhæng, som og især træffes et passende Udvalg af Skriftsteder og Kjærnesprog, hvilke bør læres udenad.

Kirkehistorie — fordi det kun er ved noget Kjendskab dertil, at vi blive istand til at opfatte og forstaae vort eget Kirkeliv, naar vi betragte det i dets historiske Forbindelse, baade i sit Forhold til denne Kirkes religiøse Bevægelser i Fortiden, som og i sit Forhold til de religiøse Bevægelser overhoved.

Naturligviis kan her ikke være Tale om nogen fuldstændig Kirkehistorie; det, her tænkes paa, er kun Saameget deraf, som er fornødent til nogenlunde at indsee den christelige Kirkes Udvikling og Gang, Herrens Styrelse deraf og enkelte af de hellige Mænds Liv og Levnet i ældre og nyere Tider.

De 3 forstnævnte Gjenstande ere vel allerede indførte i de fleste Skoler, medens derimod den sidste aldeles savnes. Men selv om de ere staaende Læregjenstande, saa ere de det dog ikke, hverken i det rette Omfang, ligesaa lidt som paa den rette Maade; og det for en stor Deel af den Grund, at en forkeert Retning har gjort Valles Lærebog ligesom til „det ene Fornødne“ i Skolen, og med dens ordrette Læren er der baade af Præster og Lærere drevet et vist Afguderi, til stor Skade for det sande kristelige Liv.

Det er derfor vistnok paa høie Tid, at der slaaes ind paa en anden Retning, hvorved det eneste rette Liv, Livet i Gud, kommer til sin Ret, hvilket jeg troer, at Skolen for sit Vedkommende vilde gjøre, ved at optage disse Læregjenstande i sig, og da behandle dem paa en for Forstand og Hjerte lige tiltalende Maade.

Thi dersom Katechismus bliver behandlet paa den rette Maade saaledes, at den i samme indeholdende kristelig-apostoliske Troesbekendelse bliver forklaret og opfattet i dens hele Fylde og Betydning, og Barnet ledes til at indse Sammenhængen imellem de forskellige Parter, saaledes: at han i 1ste Part seer Loven, som det Speil, der viser os Mennesket som den svage og syndige Skabning, der kun ved Naaden kan blive salig; i den 2den Part seer Faderens Kjærlighed, Sonnens Naade og den Hellig Aands Samfund, der tilbyde os Naaden, ved Troen, som lever i Kjærligheden og Haabet; og fremdeles: at den 3die Part, Herrens Bøn, nu først kan komme, fordi vi kun ved Troen faae Varneret til Himlens Salighed, og endelig: at 4de og 5te Part, der omhandle Sacramenterne, nu følge, som de af Herren selv stjaenkebe Naademidler, bestemte til at fremhjelpe os i Troe og Gudsfrugt: — da troer jeg, at Katechismus kan og bør danne Grundlaget for Skolens hele Religionsundervisning, uden at det behøves at plage Barnet med en Udenadskæren af vidtløftige og tunge Religions Lærebøger.

Ledes nu Barnet ved et passende Udvalg af Psalmer til en Erkendelse af Folkets kristelige Bevidsthed, som deri udtaler sig, og

til at see Glæden og Haabet, der knytter sig til Bevidstheden om at eie Herren og hans Naadegaver; føres Eleven, deels ved en sammenhængende Læsning af hele Afsnit i den hellige Skrift, deels ved et godt Udvalg af Bibelsprog, til fuld Overbeviisning om, at det, han har lært i Katechismus og glædet sig over i sin Psalmebog, finder fuld Stadfæstelse og videre Udlæggelse i selve „Guds-Ordet;“ og seer han endelig, ved at gjøres bekendt med Kirkens Historie, hvorledes Herren naadelig har ført sin Menighed igjennem Trængsler og Forfølgelser; stilles ham hen til Betsuelse enkelte af Kirkens hellige Mænds Liv, saa det sees hvorledes de have stridt og lidt, for ikke at give Slip paa deres Herre og Frelser: — da troer jeg, at det kan blive muligt for den unge Christen at leve sig ind i det sande kristelige Troes- og Gjerningsliv, som han i Aanden vil optage i sig, og leve det, førend han endnu kan træde selvstændigt op i Livet. Christendommen vil, paa denne Maade ført ind i den, gaae op for ham som den absolute Sandhed; men det er jo netop ved at lære Guddommens Raad og Villie at kjende, „at vi“, som een af Kirkefædrene siger, „selv komme til at tænke Guds Tanker efter og gjøre Guds Villie efter.“

Men ogsaa fra det nationale Synspunkt faaer Religion en høi og hellig Betydning; thi det er ved at lære at kjende Gud som Alles Fader, „i hvem vi Alle ere, leve og røres“, og ved Siden deraf see den store, af Gud selv satte Forfjellighed i Nationaliteterne, at den rette Betragtning af os selv som selvstændigt Folk og som Led i den hele Menneskehed, opgaaer for os, og hvorved den rette Burdering af vort Eget og det Fremmede bliver mulig. Altsaa bør Skolens vigtigste og første Læregjenstand være Religion, der bør læres ved Hjælp af alle saadanne Midler og paa en saadan Maade, at den gjøres virkelig frugtbringende for Livet. „Hidtil har den og“, siger Pastor Damhjer, „lovat være den Herre, i hvis Forherligelses Tjeneste ogsaa Skolen arbejder! — vidst at hævde sig sin Plads blandt Underviisningsgjenstandene, og vee den, som

heri vilde forsøge nogen Forandring!" — Og idet jeg gjorde disse Ord til mine, foranlediges jeg til den Bemærkning: at dersom Skolens Emancipation ikke kan iværksættes paa anden Maade end ved at tage Religionen ud af Skolen og henlægge den til Præstegaarden eller andetsteds, da vogte man sig for at gaae ind derpaa; thi det vilde være Forræderi mod Skolen, der, ved denne Foranstaltning, vilde faae sit Dødsstød. Men, fordi vi vilde have Religion hævdet den første Plads i Skolen, følger derfor ikke, at andre Gjenstande skulle ansees for overflødige. Tværtimod, jo klarere det staaer, at Religion er den fornemste Læregjenstand i Skolen, jo hellere vil denne optage inden sin Virksomhedskreds enhver anden Disciplin, hvorved Menneskeaanden kan udvikles og som ligger inden for Begrebet af dens rette Begrænsning — og især ønsker den at optage Alt, hvad der bidrager til at styrke Nationaliteten; thi national og christelig Skole udelukke saa lidet hinanden, at hiin faaer netop sit rette Indhold ved at beaandes af denne. Det kan derfor med Rette siges, ligesom det da og er sagt: „at det er gjennem Nationaliteten det Christelige tilegnes. Og sat som Princip, for Folkeunderviisningen, har Nationaliteten selv — tydet, forklaret, luttret og befæstet ved Christendommen — det Christelige i sig." — Og med denne Bemærkning skal jeg tillade mig at nævne de øvrige til Folkeskolens Opgave hørende Lærefag.

2) Modersmaalet i Forbindelse med noget Kjendskab til Nationallitteraturen.

Underviisning i Modersmaalet er saa vigtig i formel og national Henseende, at den vistnok fortjener den anden Plads i Folkeskolen.

Sprogunderviisning overhoved er saaledes af alle Sagkyndige anseet for et særdeles væsistfuldt Middel til at uddanne alle Forstandsevernerne, og er derfor at betragte som en Slags aandelig Gymnastik, da den omtrent er det Samme for Sjælen, som den egentlige Gymnastik er for Legemet. Og det danske Sprog er

ligesaabel som ethvert andet, istand til at udøve den samme Virkning, naar det benyttes med Forstand af Læreren ved Underviisningen. Iær vil den rette Underviisning i Modersmaalet bidrage mægtigt til Styrkelsen af Nationalitetsfølelsen og udvikle Folkeanden til sand og sindig Begeistring. Agtelse og Kjærlighed for Folket vi tilhøre, og for Sproget vi tale, staae og falde med hinanden. Herom taler Hr. Professor Engelstoft atter saaledes:

„I Almindelighed elsker en Nation Intet høiere end sit eget Sprog. I det boer, saa at sige, dets hele Tankevirksomhed, dets Historie og Moral, det hører til dets egentlige Selv. Men denne Kjærlighed til Modersmaalet er paa en vis Maade uadskillelig fra Kjærlighed til Borgersamfundet selv. Kan man foragte hiint, uden ogsaa at foragte dette? Den, i hvis Dren egne Landsmænds Sprog skurrer, er han stemt til Velvilje, til Høiagtelse for den Nation, som taler det og som han selv tilhører? Den, som brænder for sit Fædreland, kan han finde dets Stemme, gjenlyde af tusinde Munde, ubehagelig? Eller fortryller den ham ikke som den elskede Pige? Den, som er sin egen Nation hengiven, kan han ville, at den skal tabe sin Karakter og Selvstændighed? Men er en Nations Sprog ikke Udtrykket af dens Tankemaade, dens Følelsers og Grundsetningers Behov? Er det ikke indflettet i Folkets inderste Væsen og hører saa at sige til dets oprindelige Form? Kunde Sproget døe ud, og Folket blive det samme? Nei! Sprog og Nation staae og falde med hinanden!“

Forfatterens sidste Sætninger ere paa en sørgelig Maade stadfæstede hos os. Thi hvorfor er vel det halve Slesvig bleven tydtsindet? Mon ikke fordi det, ved at følge en forkeert Politik, har lært at glemme Modersmaalet, det danske Sprog, danske Skikke og danske Sæder, og derimod lært de tydske istedet? For Nationalitetens Bevarelse staaer sølgelig Kjærlighed til og Agtelse for Sproget som en nødvendig Betingelse; og i det danske Sprog maa altsaa den danske Ungdom undervises; i det maa den føres ind.

Men Underviisningen bør visseelig bestaae i noget ganske Andet end i at kunne sige, hvad der er Subject og Prædikat i en nogen Sætning, eller skjelne mellem et Substantiv og Adjectiv, som vel enkelte Skoler nu allerede bringer det til, og derfor ansees som noget meget Fuldkomment.

Eleven skal lære at kjende Sprogets Skjønhed, Kraft og Rigdom, lære at kjende den Skat af Tanker, Begreber, Forestillinger og Følelser, der gjennem det er kommen til os, lære at kjende dets Ælde, vide, at det danske Sprog, der nu lever i Folkets Munde, er det samme Sprog, der taltes for Aartusinder siden af hans tappre Fædrene, de gamle Nordboer; at det er det, der fortæller os om deres Heltegjerninger og Stordaad, saavel i Krig som i Fred, at vi maatte tage Exempel af dem i Alt, hvad der er værdt at efterligne; at det er dette Sprog, i hvilket vi først lærte at udtale det, der er os det kjæreste og dyrebareste: Fader- og Modernavnet osv. Og benyttes den rette Fremgangsmaade og er Læreren sit Stof mægtig, saaledes at han besidder den tilstrækkelige Indsigt og de fornødne Læregaver, da skal visseelig Barnets Forstand og Hjerte ikke længe forblive luffede; men de iglebøligste Frugter ville snart vise sig, til lige Dymuntring for Lærer og Elever.

Men det gjælder atter her, at Skolen maa indskrænke sig til det Allernødvendigste, saa der ikke kan være Tale om hverken nogen fuldstændig eller dybtgaaende grammatikalst Sprogunderviisning. Skulde vi derfor angive, hvad Skolen nærmest maatte bestrænge sig med i denne Retning, saa maa vi ansee Ordbannelses- og Ordsøiningslæren som de Dele, den fornemmelig maatte holde sig til. Herved vil Eleven lære at indsee, hvorledes Sproget gjennem Tidernes Løb har udviklet og dannet sig; han bliver herved gjort bekendt med, hvorledes den ene Sprogbrug er kommet af den anden; han gøres bekendt med Overgangsperioderne, og føres ind i Sprogets hele Historie; og naar da Læreren i et tiltalende Foredrag forstaaer at tydeliggjøre den ovenfor omtalte høie Betydning,

Moderersmaalet har for Enhver af os; og forbindes hermed skriftlige Øvelser i Sprogets Rettskrivning; saa maa dette vistnok være Maalet for Folke skolens Sprogunderviisning. Men da Sproget intetsteds træder os imøde med en saadan Reenhed, Skjønhed, Rigdom og Kraft, som i de Skrifter, saavel prosaiske som poetiske, hvori Nationens Forfattere have nedlagt deres Tanker, Forestillinger og Følelser; saa bør Ungdommen ikke forblive uden Kjendskab til vor Nationallitteratur; thi ved at gøres bekendt hermed forøges Agtelsen for og Kjærlighed til Sproget, ved at føres ind i disse Mænds Tankerigdom forøges Elevens eget Tankesforraad, hans Læse- og Lærelyst vækkes; og kan end Skolen kun gøre ham bekendt med faare Saa og faare Videt af det vor Litteratur eier, saa vil dette Videt dog altid kunne være nok til at vække Sprogindsen og Videbegjærligheden, og engang vakte, skulle de nok i Tiden vide at gøre sig gjældende og drive ham videre frem paa den saaledes aabnede Vej.

3) Historie.

Naar jeg som den 3die Læregjensstand i Folke skolen nævner Historie, da tænker jeg egentlig kun paa Fædrelandets; thi af saa overordentlig Nytte som Verdenshistorien end er, saa maa Skolen dog fremfor Alt vide at sætte sig den rette Begrænsning, og ikke af Lyst til et vist „Megetvideri“ lade sig forlede til at see mere paa Bredden end paa Grundigheden i det, den giver sig af med.

Folke skolen skal kun lægge et Grundlag, hvorpaa der kan bygges videre, men netop derfor, maa den lægge Grunden saa sikker og fast som mulig, for at der ikke skal blive bygget paa Sand, og det Hele siden styrte sammen. Altsaa kun forsaavidt som den almindelige Historie er absolut fornøden for at kunne forstaae Folkets egen Historie, tages den med. Iøvrigt holde man sig til Fædrelandets, som behandlet med Indsigt, med den rette Læreaand og de rette Læregaver, vil være tilstrækkelig til at vække Folkets historiske Sands og gøre det muligt, paa egen Haand og med Nytte, at læse fuld-

stændigere historiske Skrifter, ligesom denne historiske Underviisning er saa faare vel stiftet til at indvirke paa Folkets moralske, nationale og politiske Dannelse.

Fædrelandets Historie er nemlig den Videnskab, der med den størst muligste Sandhed optegner Folkets Liv i ældre og nyere Tider, dets Jdrætter og Væbninger, dets Konger og hæderlige Mænd, dets Sæder og Skikke, Levemaade, Syssler og Uddannelse. De Exempler, Historien stiller hen for Betragtningen, saavel de, i hvilke saa at sige det hele Folk optræder og ligesom affpejler sig, som og de, i hvilke de enkelte fremragende Personligheder træde frem, tilbyde for den opmærksomme Jagttager en Skat af Lærdomme, der fra den moralske Side faaer overordentlig Værd.

Af Folkets Feil og Daarstaber, af deres Vidensstaber og slette Handlinger tage vi Advarsler imod at gjøre os skyldige i lignende; ligesom vi paa den anden Side tage Opmuntring til Efterlignelse der, hvor vi enten see Folket reise sig i ædel Stolthed mod Vold og Undertrykkelse, eller hvor vi see enkelte Mænd hæve sig over Mængden ved høi Tænkemaade og ædel Handlemaade. Men herved styrkes den moralske Følelse hos Folket; thi ikke mindre Indflydelse paa Forstand og Hjerte udøve de verdslige Exempler, naar de udlægges paa rette Maade, end de, der tages af den hellige Historie.

For den nationale Følelse faaer Fædrelandets Historie ligeledes en særdeles høi Betydning.

Skal nemlig Kjærligheden til det Folk, vi tilhøre, blive Andet end en blot „Elfen med Mund og Tunge“, skal Almeenaand blive Andet end et tomt Navn, andet end „et lydende Malm og en klingende Bjælde“, da maa vi kjende det Folk vi leve iblandt, vi maa vide, at det fortjener vor Agtelse og Kjærlighed; thi vi kunne dog ikke være tilbøielige til at bringe den Person store Opoffrelser, hvis Navn vi aldrig hørte om og som vi ikke kjende.

Men for at kunne siges at have Kundskab om et Folk, da

maa vi ligesom have fulgt det paa dets lange Udviklingsbane lige til vor egen Tid; thi først da, naar vi kjende Folkets Fortid, formaae vi at fælde nogen Dom over det paa dets nærværende Standpunkt. Og det danske Folk har, Gud ske Lov! en Historie, vi ikke behøve at stamme os ved, men meget mere kunne være stolte af.

Det danske Folk staaer saaledes uovervundet gjennem alle Tider, og vi ville holde fast ved Haabet om, at det fremdeles vil vedblive at være det; thi selv om disse Dage ere fulde af Trængsel og Modgang for det danske Folk, saa tvivler jeg dog ikke et Øieblik om, at det atter, ligesom fordem, vil vise sig, at vi gaae frelst, forædlede og stærkere end nogensinde ud af Kampen.

I den dygtige Lærers Haand bliver saaledes Danmarks Historie et særdeles Middel til at opvække hos Eleven en sand og sindig Begeistring for Fædreens Daad og Fædreens Idretter, til at hæve hans Agtelse for og hans Kjærlighed til det Folk, han tilhører, og saaledes gjøre ham ethvert Offer let, som de kommende Dage maatte fordrø af ham til Fædrelandets Vel.

Men ogsaa i politisk Henseende er Underviisning i Fædrelands-historien nødvendig.

For at forstaae vort eget Standpunkt maae vi, som sagt, kjende Noget til de tidligere Tiders Udvikling. Den Aand og de Bevægelser, som gaae igjennem vore Dage, kan kun ret bedømmes ved at sammenholdes med Fortidens Aand og dens Bevægelser; og saaledes bliver det, paa Grund af den politiske Udvikling, som nu er foregaaet med det danske Folk, af yderste Bigtighed, at Folket føres frem til Indsigt i dets tidligere Stadier i Livet; da det, uden denne Rundskab, ved mange Leiligheder vil komme til at tie, hvor Kalderet fordrer at tale, eller, hvad der er værre, komme til at føre en daarlig og maaskee farlig Tale.

Men selv da, naar Skolens historiske Underviisning indskrænker sig til Fædrelandet, bliver det atter nødvendigt at træffe et Udvalg, og kun tage det med, som er absolut nødvendigt til Maalets

Opnaaelse. Og skulde jeg her atter yttre mig om, hvad jeg anseer for bedst stiftet dertil, saa maa jeg være af den Mening, at Folkeskolen ved denne Læregjenstand helst maa holde sig til Levnetsbeskrivelser af saadanne mærkelige historiske Personer, baade Mænd og Kvinder, der kunne ansees som Repræsentanter af deres Tid, og i hvilke Folkeanden, som da rørte sig, tydeligst har aabenbaret sig, i Forening med Saadanne, der have været dens Modarbeidere. Naar der da dvæles i den behørig Tid ved saadanne Exempler, naar de udlægges med tilstrækkelig Klarhed, og i alle deres Dele, saa Elevens Forstand og Hjerte bliver istand til at opfatte det Dannende i dem; saa troer jeg at Folkeskolen handler visere derved end naar den griber Alt eller dog Meget imellem hinanden og farer det over med en Hareskub. Det er en Selvfølge, at de store Affnit i Folkets Liv, Overgangsperioderne og deres historiske Forbindelse, maa paavises med Nøiagtighed, uden hvilket heller ikke den Aand, som aabenbarer sig i hine fremragende Personligheder, kan forstaaes.

En god historisk Læsebog, med saadanne Personligheders Liv, og med en klar Fremstilling af Hovedperioderne i Folkets eget Liv, fædrelandshistoriske Digte og Sange lærte udenad, anseer jeg for Læremidlerne ved Folkeskolens historiske Underviisning. Altsaa ikke mindre for Folkeandens Bevarelse og videre Uddannelse end for den moralske og politiske Dannelses Skyld bør Skolen optage den historiske Underviisning i sig.

4) Geografi.

Ogsaa denne Læregjenstand bør indføres i vore Skoler. Overhoved staae Historie og Geografi saa nær forbundne, at de ofte gjensidig udfylde hinanden. Læse vi f. Ex. i vor Historie om Thyra Dannebod og hendes „Dannevirke“, om denne eller hiin vigtige Tildragelse paa dette eller hiint Sted; saa giver vor Læsning derom os kun halvt Udbytte, naar vi ere ganske blottede for Kundskab om Stedforholdene. Ogsaa bidrager den geographiske

Underviisning ikke mindre end den historiske til Opnaaelsen af Skolens Viisdom; thi baade er den velstillet til en Uddannelse af Sjæleevnerne, og ligeledes til at styrke og bevare den nationale Følelse, naar den vides paa en fornuftig Maade. Jordbeskrivelsen eller Geografien lærer os saaledes at kjende Jordklodens Stikfælelse, Størrelse og Bestaaenhed, dens Forhold til Solen og de andre Himmelslegemer, dens større og mindre Afdelelser, de forskjellige Lande, Riger og Stæder ic. med deres Regenter, Indvaanere og mærkværdige Frembringelser, Religionen og Statsforfatningen i de forskjellige Stater ic. Den gjør os bekendt med de Have, der omgive Jorden, med Søer og Floder og disses Mærkværdigheder osv. Den frembyder altsaa et rigt Stof til en mangfoldig Udvidelse af vor Kundskabstræde, til Uddannelse af Sjæleevnerne.

Men ikke mindre Indflydelse kan den geografiske Underviisning faae paa Styrkelsen af den nationale Følelse, naar Læreren ogsaa holder sig dette Maal skarpt for Øie. Kjærligheden til Fædrelandet er vistnok af Naturen indplantet i ethvert usfordærvet Menneskes Bryst; men det gjælder om at bringe den til Bevidsthed, saa den bliver noget Andet og Høiere end en blot Bedhængen til den Plet, hvorpaa vi fødtes, og hertil formaaer den geografiske Underviisning faare meget.

Dog hermed være hverken sagt eller meent, at Læreren skal søge at fremstille Fjeld og Land med saadanne Fortrin, som ingenlunde findes; thi her, som overalt, gjælder det, ikke at forsynde sig mod Sandheden. Dette er heller ikke nødvendigt for at opvække hos Eleven en dyb Agtelse og inderlig Kjærlighed for det Land og den Stat, der har opfostreret ham, allermindst hvor Landet frembyder saa store Fordele som Danmark, der visse veie op mod det, andre Lande kunne have forud for os. Netop ved at kjende Landet som det er, og dets Forhold til og Forbindelse med andre Lande, vil Disciplen lære at indsee de forskjellige Landes Eiendommeligheder, see, at ethvert af dem staaer netop med de Fortrin og Mangler,

der passe bedst for Folkekarakteren, og derfra skal Agtelsen for og Kjærligheden til sit eget Land hidkaldes.

Ved Hjælp af nogle gode Landkaart og en lille Vedetraad lykkes denne Underviisning let for den dygtige Lærer, og burde aldrig savnes i nogen Skole.

5) Naturhistorie og Naturlære.

Heller ikke disse Bidskaber bør savnes i Folkeskolen, fordi de i dannende Indhold ikke give de andre noget efter, og fordi den physiske Geografi kun da kan blive til fuld Nytte, naar den staaer i Forbindelse med Underviisning i Naturhistorien. Men Maalestoffet for disse Discipliner kan kun være kort, og Lærestoffet bør vist ikke være rigere end at det kan indbefattes i Skolens Læsebog.

Hvad da Underviisningen maatte gaae ud paa, ved Betragtningen af Naturforholdene og Naturtildragelserne, vilde være: at gjøre Eleven opmærksom paa Phænomenet i alle dets Dele, lede ham til at indsee, efter hvilken Naturlov dette eller hiint netop viser sig saaledes og lede ham til at finde sig tilrette i den Natur, som omgiver ham, i hvilken Skaberens Almagt, Viisdom og Godhed saa tydelig aabenbarer sig.

6) Sang og Musik.

Ogsaa Sang og Musik maa være i Folkeskolen; thi hvormeget de bidrage til at forædle Aand og Hjerte, ja hvormegen Indflydelse de stundom udøve paa endog aldeles raa Gemytter, det stadsfæstes noksom i Livet. Altsaa for deres forædlende Egenstabs Skyld bør Sang og Musik tages med. Men ogsaa fra det nationale Standpunct betragtet fortjene de Opmærksomhed. I Folkepoesien aabenbarer Folkeaanden sig klarest. I vore Ræmpeviser eie vi Noget, som ret egentligst tilhører os, og med disse nationale Sange bør Ungdommen gjøres bekjendt, for dermed at indgaae Forbindelse med den Aand, der gaaer igjennem dem.

Ru maa man fast ækles ved at høre det usle og meningsløse Læieri — for ikke at bruge noget værre Udtryk — som i Reglen

synes af Almuen, og om Folkestolen end ikke havde anden Opfordring, saa ligger allerede deri Grund nok for den til med Alvor at gribe ind, for at tvinge det jammerlige Kram af Viser til at vige Pladsen for de mange ypperlige Folkesange, som vor Poesieier, og som hindres i at gaae over paa Folkets Læber alene af Mangel paa god Sands og en bedre Smag.

7) Gymnastik.

For Bibeholdelsen og Udvidelsen af denne Dvelse troer jeg Intet behøver at anføres; da den almindelige Børnepligts Indførelse og den vist snart derefter indtrædende Almeendøvelse uden Tvivl vil medføre, at den gymnastiske Underviisning nok stærk sin Ret.

8) Regning og Skrivning.

Det er en Selvfølge, at ogsaa disse Læregjenstande fremdeles vedblive at læres i Skolen. Regning er et fortrinligt Dannelsesmiddel, naar den øves efter et fornuftigt Princip; thi da kræver den Forstandens hele Virksomhed og anstrenger alle dens Evner.

Men for at Regningen kan udøve denne Indflydelse, maa den mekaniske Fremgangsmaade ophøre, ellers høstes intet Udbytte af denne Dvelse. Hvormangen Børn har f. Ex. ikke i sine Skoleaar ikke alene udregnet alle Opgaverne i Gramers Regnebog, men endog indziffret dem med sort, rødt og grønt Blæk — og dog er det ham en Umulighed at lægge en Ligning, eller opsætte og udregne selv meget lette Opgaver, som forekomme i det daglige Liv, — og hvorfor? Fordi han med al sin Regning dog aldrig har lært at regne, d. e. at regne med Forstand og Bevidsthed af: hvad og hvorledes? Mundtlig Regning eller Regning uden skrevne Taltegn bør gaae forud for den egentlige Talsregning; og det bør strengt paasees, at Eftveren ikke blot løser sin Opgave rigtigt, men at han gjør det med fuld Bevidsthed af, hvorfor den netop maa løses saaledes.

Underviisning i Skrivning bør og foretages paa en anden Maade og med et høiere Maal for Die end hidtil; thi ogsaa denne Dvelse har mange Steder været drevet paa en mekanisk og aandløs

Maade, ligesom man oftest har sat som Maal, hvad der ustridigt kun er Middel. Saaledes vil man i mange Skoler finde ret gode Haandskrifter efter affrevne Forskrifter; men hvormange Steder finder man Børnene istand til at skrive sprogrigtigt efter et Diktat, endnu mindre levere Noget rigtigt af egen Tænkning? Men Ret-skrivning og Stil burde dog være Maal, og Skjønstrift kun Middel. Hvor forlegen er derfor ikke Almuen, saasnart den skal have Noget skrevet, det være sig et Brev, et Dokument eller Sligt. Da maa man strax til Præst, Degn eller Procurator, til ikke liden Spilde saavel af Tid som af Penge. Jeg venter mig isørigt det Spørgsmaal her: hvorfor jeg først tilsidst har nævnet Regning og Skrivning, da disse Færdigheder dog ere saa uundværlige i det daglige Liv? og da Spørgsmaalet netop giver mig Anledning til en Bemærkning, som jeg ønsker at fremhæve ved nærværende Leilighed, saa skal jeg tillade mig at yttre mig derover.

Saa underligt det end kunde synes, saa fristes jeg dog til at svare, at jeg har nævnet disse Læregjenstande tilsidst, fordi der af et falskt Hensyn lægges formegen Vægt paa dem, nemlig fra den blotte Nyttigheds Side. Jeg anseer det nemlig for at være af yderste Vigtighed, at ogsaa Folkestolen hæves ud over det blotte Nyttighedsprincip til en høiere Betragtning af sig selv.

Det blotte Nyttighedsb hensyn har nemlig stiftet og stifter endnu megen Skade i Verden, og det ikke alene for Individerne, men og for Folk og Stat. Hvormange Mennesker ere ikke, paa Grund heraf, komne paa en Plads i Samfundet, hvor de slet ikke passe, men staae som rene Vantrivninger og Døgenichter, medens de, isald de selv havde faaet Frihed til at vælge deres Livsstilling overensstemmende med de Evner og Anlæg, vor Herre havde betroet dem, kunde have staaet som en Prydelse for deres Stand, til Lykke og Tilfredshed for dem selv og til Held for Samfundet, de tilhøre. Hvad det derfor først og fremmest gjælder om er: at faae at vide, hvad Mennesket duer til, og lade ham selv faae dette at vide; thi

da vil der nok findes en Plads for ham — og dertil skal Skolen stræbe hen. Derfor skal den ikke, ved Affattelsen af sin Underviisningsplan, spørge: hvad er nyttigst for dine Elever at lære som Haandværkere, Bønder eller Kjøbmænd? (dette Spørgsmaal tilkommer kun de egentlige Ralskoler); men den skal spørge: hvad bidrager til Landsevnernes harmoniske Uddannelse, hvad danner Mennesket, og hvilket Grundtræk i Nationalkarakteren bør der bidrages til at see fremherskende?

Mennesket er jo dog ikke prædetermineret saaledes, at Skjæbnen netop skulde have bestemt Jens til Bæver og Peder til Snekker; og dog seer det ud som om baade Forældrene og Skolen behandle Børnene efter denne Grundfætning. Om jeg, ved disse Bemærkninger vil blive forstaaet af Alle, kan jeg ikke vide, uden dog derfor at finde mig besøiet til nærmere Forklaring her. Min Hensigt med dem er kun at give Anledning til Tanter over dette Punkt i Opdragelsen; og skulde det lykkes mig at bidrage Noget til en Berigtigelse af det Falske i Begrebet, saa vilde jeg ansee mig for at have været særdeles heldig.

Fornævnte Læregjenstande ere da de, som Folkeskolen maa optage i sig for at blive istand til at lægge Grundlaget for den høiere Folkebannelse, som de forandrede Tidsforhold med saa høi Kost gjør Fordring paa.

Men for at denne Udvidelse af Folkeskolens Underviisningsplan kan blive en Virkelighed, udtræves en tilsvarende Reform i dens ydre Forhold, uden hvilken det aldrig vil lykkes at realisere en høiere og mere udvidet Underviisning; og hvad jeg da til den Ende maa ansee for aldeles fornødent, er:

1) en større Læreruelighed.

Med al Agtelse for den seminaristiske Dannelse, som jeg selv har modtaget, maa jeg dog tilstaae, at den hverken er dybtgaaende eller meget omfattende. Har den maaskee hidtil saadan til Medtænket slaaet til, saa er den dog i Reglen utilstrækkelig for den for-

bedrede og udvide Underviisning, som nu paatænkes. Naar her altsaa først fordres en høiere Lærerdannelse, saa menes naturligtvis, at vore Skolelærerseminarier maae undergaae en Reform. Denne, troer jeg, burde bestaae deri, at Seminaristens Dannelse blev beregnet paa et 3-aarigt Kursus, istedetfor nu paa et 2-aarigt, at der toges et strengt Hensyn paa hans Forberedelse, for at ikke Seminariet skal nødes til at begynde sin Underviisning altfor lavt, og at han ikke blot meddeelttes en større Kundstabsfylde end hidtil med Sikkerhed og i Sammenhæng, men at han især bliver anført til at gjøre praktisk Anvendelse af det Erhvervede.

Hvorledes denne Reform lader sig iværksætte, og hvorvidt Kundstabsmassen bør udvides, ligger uden for min Plan ved denne Leilighed, hvorfor jeg afholder mig fra at gaae nærmere ind paa Detaillen.

2) Flere Lærerkrafter.

Denne Forbring er en aldeles nødvendig Betingelse. Det er langt fra ikke nok, at Skolelæreren bliver udrustet med større Indsigt, rigere Kundstaber og gode Læregaver, thi jeg vover at paastaae, at selv om man gjorde en Biskop til Lærer i en Almuestole, med et Børneantal af 100 à 120, med en Skoletid, der er saa kort, med en Skolegang der er og maa være afbrudt og ustabil, med en saa høist ufuldkommen Klasseinddeling: saa skulde dog hans Gjer-ning ikke blive istand til at frembringe nogen ret tilfredsstillende Frugt, fordi alle de Betingelser, som dertil udfordres, mangle.

Men derfor bliver det nødvendigt at ansætte 2 Lærere, hvoraf den ene blot skulde betragtes som fast, og tilbygge nok een Læsestue, hvor Børneantallet er over 60; thi paa alle saabanne Steder slaaer een Lærers Kraft ikke til, han være nok saa duelig. At denne Forholdsregel er af sig selv saa indlysende, at den indsees af Alle, er Noget jeg tør haabe, og det er mig en sand Glæde at kunne tilføie, at enkelte Kommuner, der ikke kunne forblive ligegyldige for Børnenes Underviisning, allerede have bragt den i Anvendelse.

3) Alle til den fuldstændigere Underviisning fornødne Apparater.

Det er af sig selv klart, at hvor Skolen maa savne nogle, og er kun utilstrækkeligt forsynet med andre til Underviisningen hørende Læremidler — der maa stee et Afbræk til mærkelig Glæde for Underviisningens Gang, og derfor bør den forsynes saaledes, at intet Savn føles i denne Henseende. Alene Agtelse for dens Gjerning forbyder en saadan Rarrighed.

4) Stadig Underviisning til Barnets 15de, om ei til dets 16de Aar.

Denne Fordring vil maastee forekomme mange af Bødestanden for streng; men „vil man Hensigten, saa maa man og ville Midlet;“ og efter hvad der er foregaaet i vort Fædreland, efter at Regjeringen har skjænket enhver myndig og ærlig Mand i Staten Deelagtighed i alle Frihedens og Lighedens Goder — seer jeg ingen Uretfærdighed i, om Regjeringen forlangte en saadan Udvidelse af Skoletiden, ligesom jeg ingen gyldig Grund længere seer for Folket til ikke at gaae ind derpaa; thi i Begges Interesser ligger det ligemeget, at Friheden ikke misbruges. Men Frihed parret med Uvidenhed og Dumhed er liig et skarpslebent Sværd i den Rasendes Haand; og derfor bør der sørges for at en Garanti have, der sikrer Tilstedeværelsen af „den Retfærdighed, der ophever et Folk“ og Hjernelsen af „Det, der er Folkets Fordærvelse.“ Men uden en saadan Bestemmelse bliver det stedse tvivlsomt, hvorvidt det vil blive muligt at bibringe Folket en høiere religiøs og intellektuel Dannelse; thi det er vist, at det egentlig først er i det 13de og 14de Aar Skolens Indvirkning paa de Unge bliver ret kjendelig; og naar man da vedbliver at tage Barnet af Skolen med det 14de Aar, da er det det samme som at rive Frugten fra Træet, inden den endnu er moden. Og som en saadan fortidlig afplukket Frugt raader snart, saaledes er det at befrygte, at Skolens Gjerning, der endnu ikke har vundet Fasthed i Barnets Sjæl, vil alt for let gaae til Grunde i Livets Tummel, naar Eleven saa tidlig kastes derind,

og der ikke paa anden Maade er sørget for at modarbejde dets for-
dærlige Indflydelse. Om forresten den her foreslaaede Bestemmelse
bør komme til almindelig Udførelse, eller om det maatte findes hen-
sigtsmæssigt, at den gjordes kun gjældende for Gaardmændsbørn
og for dem af Huusmandsklassen, som selv ønskede det; om der til
den Ende kunde oprettes en egen Klasse i Skolerne ved Hjælp af
den foreslaaede Forøgelse af Lærerkræfterne, der alene stod aaben for
saadanne Børn — er Noget, jeg blot vil fremstille til Andres nær-
mere Overveielse, med den Bemærkning, at dette vistnok ikke vilde
støde paa store praktiske Vanskeligheder at udføre.

- 4) Læreren maa lønnes saaledes, at han kan leve ubeløstende
for sit Kald og hengive sig til det med Lyst og Kjærlighed.

Heraf følger, at alle saadanne Forretninger, som ikke høre til
Lærerkaldet, om end en forkeert Fremgangsmaade har forbundet dem
dermed, bør fjernes. Men af saadanne Bisforretninger paaligge der
Skolelærerne ikke saa faa. Jeg skal blot nævne: Kirkeløffens Ring-
ning Morgen og Aften, Altertøiets Vadst og Kirkens Reengjørelse,
samt den høist besynderlige Postforretning med de geistlige Embeds-
breve. Alle disse og flere lignende Forretninger have Intet med
Kaldet at gjøre, men nogle af dem ere endog i directe Modstrid
dermed, navnlig Postgangen, og de kunne meget bedre og til stor
Vættelse for Læreren udføres af Andre.

Lærerkaldets Vigtighed kræver, at det maa forvaltes med den
yderste Iver og Trofast; dets Eiendommelighed fordrer, at det for-
rettes med Lyst og Kjærlighed; thi taler Læreren i Skolen ikke af
et glad Hjerte og et muntret Sind, viser ikke Lysten og Kjærlig-
heden sig tydelig hos ham i hans lille Varneverden, saa lufte Vorne-
hjerterne sig for ham, og Frugten af hans Gjerning gaar tabt.

Man indrømmer vistnok villig Sandheden heraf; men man
glemmer ofte, hvor vanskeligt det er for Læreren at opfylde alle de
tunge Kaldspligter, som ere ham paalagte baade direkte og indirekte,
saalænge han dog itkun er et svagt Mennekte som alle Andre.

Man kræver den yderste Trostaa under Opsyldelsen af hans Kaldsgjerning; men betænker man og, hvormange de Fristelser ere, der forlede ham til enten at svigte Kaldspligten eller og opoffre personlig Fred, personlig Fordeel, den han saa haardt kunde trænge til? Der er maaskee neppe nogen Stilling, hvor der saa let opstaaer Collision imellem det, Kaldet byder, og det, personlig Interesse kræver, og ingen, hvor den sidste fordrer sin Ret med større Magt, fordi en Lærers Kaar i Almindelighed ere saa ringe. Man forlanger Lærerkaldet forrettet med Lyst og Kjærlighed; men man betænker neppe altid, hvor saare Meget der i Læreren Stilling forener sig for at nedtrykke Modet, svække Virkelysten og kjøle Kjærligheden. Skulde nogen tvivle om, at Skolelæreren er ikke til at misunde, da skal jeg blot bede ham flaae op i den af mig udgivne „Skole-Calendar“, der indeholder Beskrivelse af alle de ydste Skolelærer-Embeder, regne Tallene efter, og da sige mig, om Skolelæreren Brød ikke paa mange Steder er saa knapt skaar, at han ideelig nødes til at bede den 4de Bøn.

Et gammelt Ord siger: „hvad der koster lidt, agtes lidt“, og at der er Sandhed deri, stadfæstes ved mange Leiligheder i Livet. Om det er af den Grund, at Skolen hidtil har været agtet saa lidt, veed jeg ikke; men at den har lidt under Mangelen paa sand Kaldsagtelse, det veed jeg, og det mange Gange til lige saa stor Skade for Underviisningens heldige Fremme som til personlig Krænkelse for Læreren; thi jeg kalder det en Tilfidesættelse af Kaldsagtelsen, naar man lønner Læreren med en Løn, der maa ansees uværdig for ham netop som Følkelærer, og naar man fra oven som fra neden hidtil har sat ham som Lærer i Klasse med Huusmanden og Dagleieren, idet han ligesom disse har staaet uden for de Borgerrettigheder, som Kommunal- og Stænder-Anordningen ellers tilskede Andre. Ikke som om det skulde være en Skam at sammenstilles med denne Klasse som Menneſke; thi dette er ingenlunde min Mening; men at stille Lærerkaldet under lige Vilkaar med den

Fattigstes og Fortryktes Stilling — det er det, jeg badler. Og jeg vover at paaftaae, at saalænge Læreren er saa fletlønnet, at han ofte maa kæmpe med Næringsforger, og saalænge hans Kald og hans Gjerning ikke bliver agtet i det Udvortes lige med andre vigtige Livsstillinger i Samfundet; — saalænge bliver Skolens Gjerning ikke røgtet som den burde, om end saaledes som det vel er et Menneſte muligt.

Jeg tvivler ikke om, at jo enhver Fornuftig vil indrømme Sandheden heraf, og ſkal altsaa ikke forfølge diſſe Betragtninger videre; men derimod yttre min Mening om, paa hvad Maade Skoleembederne kunne forbedres, uden alt for ſtore Udgifter for Kommunerne. Jeg mener ſaaledes, at naar $\frac{1}{3}$ Deel af Skoleembederne modtoges en grundig Forbedring, ſaa vilde dette, under den Forudsætning, jeg har tænkt mig for det hele ydre Forholds Ordning, foreløbigt være tilſtrækkeligt.

Det Beſlagelige i Skolelærernes økonomiſte Stilling ligger juſt ikke deri, at den er ringe fra Begyndelſen; men det, der iſær gjør den ſaa ſorgelig og nedtrykkende, er dens Haabløſhed, idet enhver Udſigt er berøvet til nogenſinde at ſee ſig henſat i blidere Aar. Derfor gaaer mit Forſlag ud paa, at inddele Embederne i 3 Klafſer, og ſamtidig dermed lade udgaae en Lov om Befordring, der indeholder faſte Regler for, hvorledes Forflyttelſen bør foregaae.

Og for at holde mig ſaameget-ſom muligt til det Beſtaaende, har jeg tænkt mig følgende Løn lagt til Grund for Inddelingen:

1ſte Klafſe ſaadanne Embeder, hvis faſte Løn er 32 Ldr. Byg (1 Ld. Rug regnet = $1\frac{1}{2}$ Ld. Byg), fri Bolig og Brænde for en ugift Perſon.

2den Klafſe ſkulde udgjøre Embeder, hvis faſte Løn kunde anſættes til mindſt 40 Ldr. Byg, anordningsmæſſig Jordlod, fri Bolig og reglementeret Brændſel ſamt Offer og Accidentſer af Skolediſtrictet; og ſom Kirkebetjent, hvad der for ſaadan Forretning allerede nu er hjemlet Skolelæreren.

3die Klasse skulde udgjøre Embeder, der, foruden normeret Løn, 44 Ldr. Byg, samt alt Øvrigt som ved den foregaaende Klasse, fik en saadan Forbedring, at der ydedes enten et extra Pengetillæg af 100 Rbd. aarlig, eller og et Jordtillæg af 10 à 12 Ldr. Land, hvilket sidste i Forbindelse med Skolelødden vilde sætte Læreren istand til at holde Heste og anskaffe sig egen Arbeidskraft.

Denne Omordning af Embederne kunde maaskee foretages stifts- eller amtsviis, saaledes at ethvert Stift eller Amt fik saamange forbedrede Embeder, som det ifølge sit hele Embedsantal maatte tilkomme.

Aarhus Amt har saaledes 75 Skolelærer-Embeder, og fik folgelig 25 Embeder at forbedre. Summen vilde da blive 2500 Rbd., som forbeelte paa Amtets c. 13,000 Ldr. Hartkorn, giver lidt over 1 Mk. pr. Ld. Hartkorn i forøget Skolestat. En saadan Forøgelse synes just ikke at være meget afstrækkende, forudsat at ingen af de andre Klasser af Embeder behøve Tilskud for at bringes til respective 32 og 40 Ldr. Byg. Men det kan vel være, at Forholdet stiller sig ikke slet saa gunstigt i alle Amter, ligesom mange af 2den Klasse ville trænge for Tillæg, hvad Jylland angaaer, for at udgjøre den foreslaaede Løn, hvilket rigtignok efter min Mening maa være de enkelte Kommuners egen Sag, da Kønningen ikke engang er saa høit ansat som Skoleanordningen hjemler Ret til. Og det er naturligviis ene Hensyn til, at der ved Forslaget vindes $\frac{1}{3}$ Deel virkelig gode Embeder, der lader mig blive staaende ved en saa ringe Forbring for de $\frac{2}{3}$ som stæet er.

Jeg skal imidlertid ogsaa betragte Forbedringen ved Jordtillæg. Bønseligheden ved denne Forbedringsmaade synes en dobbelt, nemlig baade Kjøbesummens og Jordens Tilveiebringelse.

Det turde dog maaskee ved noiere Overveielse vise sig, at Bønselighederne ikke ere slet saa store som de ved første Øiekast synes; især dersom der er noget sandt og folgeværdigt i de Forslag, H. H. Hr. Stiftsprovst Tryde har gjort i Nr. 36 af „Fædrelandet“ for 1847 i Anledning af Støtens Raars Forbedring.

Hr. Stiftsprovsten foreslæaer blandt Andet: „at de rigelig afslagde Præstekald kunne gjerne, uden at træde Ret og Villighed for nær, afgive Noget af deres rundelige Indtægter til Skolevæsenets Forbedring.“ Bistnol har man seet Angivelser af Præstekalds Indtægter, der synes at give Hr. Stiftsprovsten Ret. Jeg tør imidlertid Intet sige med Bestemthed derom; men skal blot tillade mig den Bemærkning: at er der Noget, som Præstegaardene ere rigelig udstyrede med, saa er det Jord, da Arealet nok i Reglen er mellem 60 à 100 Tdr. Land, ja ofte større; saa at hvis de virkelig kunne taale at afgive Noget til Skolevæsenet, dette da lettest kunde stee i Jord. En Afstaaelse af 10 à 12 Tdr. Land formindstede jo rigtignol Præstegaardens Avling Noget; men dog ikke mere, end at samme stedsse maatte ansees for meget betydelig. I Reglen gives der 1 à 2 Præstekald for 2 à 3 Skolekald, og skulde det vise sig, at flere af hine kunne taale at afgive Jord til disse, saa vilde det Manglende let kunde anstafes. Men heller ikke herom tør jeg yttre mig med Bestemthed; thi ligesom Ingen mindre end jeg kan ønske Kirken beskaaret for sit Guds, uden skjellig Grund, saaledes ønsker jeg og: at Kirken og Skolen, der ere at betragte — vel ikke længere som Moder og Datter, men vel som Søstre — ikke træde i nogen alvorlig Opposition til hinanden; thi begge ere lige lidet tjente dermed. En anden Sag er det, om Kirken skulde af høiere Hensyn vise sig villig til at yde sin fattige Søster, Skolen, nogen Understøttelse i hendes fortrykte Stilling. Men da nu dette i ethvert Fald kun kan være Gjenstand for Haabet; saa skal jeg endnu paavise en anden Vej, ad hvilken jeg troer Maalet kan naaes.

Jeg antager nemlig som afgjort, at en lille Jordlod paa 10 à 12 Tdr. Land kan faaes tilkjøbs imod $\frac{1}{3}$ Deels Udbetaling og 4 pCt. Renter. Sagen har jeg tænkt mig saaledes:

Derfom Sælgeren kan og vil lade den hele Kjøbesum indstaae, saa udstedes en Hovedobligation med 1ste Prioritet i Eiendommen,

der undertegnes af vedkommende Lærer som Debitor og af Kommunen som Selvfylbner-Cautionsist. Stal $\frac{1}{3}$ udbetales, saa søges Laan, og kan dette ikke faaes af Private, saa maa Staten træde til, og en Obligation med samme Paategninger som ovenfor udfærdiges, med 2den Prioritet. Den samlede Kjøbsum forrentes med 6 pCt., saaledes at Læreren betaler 3 og Kommunerne 3, og de 2 pCt. anvendes til Afdrag paa Kapitalen, der saaledes vil være betalt efter 50 Aars Forløb. Antages nu, at Jordbødden vil koste c. 1000 Rbd., og at kun $\frac{2}{3}$ Deel kan blive indestaaende, saa maa der laanes c. 350 Rbd. for hvert Embede, som paa denne Maade skal modtage Forbedring. For Aarhuns Amts 25 Skoler vilde dette udgjøre den Sum 8750 Rbd. Holdes fremdeles fast paa 1000 Rbd. som Kjøbepriis, saa blev den samlede Kjøbsum 25,000 Rbd. Halvparten 12,000 Rbd. blev da at forrente af Amtet med 3 pCt., der udgjør 370 Rbd., som fordeelt paa dets c. 13,000 Ldr. Hartsorn bliver ikke fuldt 3 p. pr. Ld. At denne Udgift ikke er for stor, vil nok Ingen nægte, og at de manglende Penge mod en saadan Garanti kunde faaes, samt at Lærerne baade kunne og ville være istand til at udrede deres Andeel i Rentebetalingen — det er Noget, jeg ikke et Dieblit nærer Tvivl om. Vel vil Forbedringen ikke blive saa reel som ved det ovenfor paa pegede Pengetillæg, og vel vil det falde lidt haardt for Enkelte i Begyndelsen; men jeg er dog vis paa, at Banffelighederne ville overvindes, og at Lærerne paa Landet helst ønske en Embedernes Forbedring paa denne Maade; thi man sige, hvad man vil, uden egen Arbeidskraft er hverken Lærer eller Skole tjent i Længden.

Loven, der maatte udfomme angaaende Besordringen, og som maatte være bygget paa et eget Kaldscollegium, idetmindste for hvert Stift, skulde gjøre det til en ufravigelig Betingelse: at Ingen kunde forflyttes til den 3die Klasse, uden at have tjent sin Tid i 1ste og 2den. Om Tjenestetiden mener jeg: at i første Klasse skulde der tjenes 8 à 10 Aar; thi dette Stages Embeder skulde være for unge,

ugifte Seminarister. I 2den Klasse skulde tjenes ligesaa længe, og endda skulde man kun kunne avancere til 3die Klasse, naar der kunde produceres godt Vidnesbyrd for Flid og Duelighed; thi jeg vil, at den sidste Slags Embeder udelukkende skulle være for duelige og værbige Mænd, der her skulle sikkes en nogenlunde taalelig Alderdom.

At Kommunerne skulle udelukkes fra al Deeltagthed i Valget af Lærer, følger ingenlunde af disse Bestemmelser.

De Kommuner, som ingen forbedrede Embeder fik, ville desuagtet ingen Grund have hverken til Misundelse eller til Frygt for, at de med de ringere Embeder ogsaa ville faae de ringeste Lærere; thi naar Befordringsloven overholdtes (og det skulde nok Lærerne selv paasee sandt Sted), saa vilde netop Fliden, Trostaben og Dueligheden især finde Grund til at udvikle sig i de 2 første Klasser, da disse kun give Anledning til at komme i 3die Klasse.

Hermed var da og Hensigten med en Forbedring af Skolelærernes Kaar opnaaet; thi denne skal, vel at mærke, ikke finde Sted for Personernes, men for Sagens Skyld. Fliden og Dueligheden fik ved den foreslaaede Forbedring en Spore, Trostaben og Kjærligheden en Støtte, som nu aldeles savnes under Varetagelsen af Lærerkaldets Gjerning.

5) Endelig maa jeg nævne Huset og Skolens nærmere Tilknytning til hinanden.

Man har sagt: „Huset er Skolens Rod“, og saa indlysende denne Sandhed end i sig selv er, saa var den til en Tid udsat for megen Mis kjendelse, som en Følge af et feilt Begreb, for ikke at sige Dumhed.

Det indsees nemlig let, at kun da, naar Skolen understøttes af Huset, d. e. Forældrene eller Familien, saaledes, at de Gjenstande, Skolen beffjæftiger sig med, møde en hjertelig Deeltagelse i Børnets Hjem, og staae som en Indretning, der har vundet Husets fulde Anerkjendelse, — først da er der Haab om, at Skolens Gjerning ikke gaaer tabt, men vil bære Frugt i Liv og Samliv.

Det er saaledes kun gjennem det fromme Familieliv, at Barnet kan leve sig ind i det christelige Kirkeliv; det er kun ved at være Vidne til Forældrenes faste Tro paa Frelseren, til deres Haab og Kjærlighed, at Barnet selv formaaer at optage Troen, Haabet og Kjærligheden i sig.

En berømt Forfatter siger: „Det vil stedsse være en stor Ulykke, naar det, vi kalde det sædelige Menneſte, ikke blev dannet paa Moders Knæ — Intet kan erstatte denne Opdragelse.“

Og hvor rig Anledning have ikke Forældrene, især Moderen, til at danne deres Børn. Der var og en Tid, da den fromme Moder aldrig lagde sit Barn tilfængs, uden at tale et „Gudsord“ til det og med det; men mon det endnu er saa? Desværre ikke! Det fromme Sind har forladt mangt et Huns, og givet Plads for et Andet, som ikke altid er af det Gode. Staaer det altsaa slet til i Huset med Fromheden, saa vil Skolens Underviisning i Tro og Gudsfrugt vanstelig bringes til at bære Frugt; thi hvad den opbygger af Religiositet i Barnehjertet, det rives kun altfor let igjen ned i Familien. Men ogsaa ved de andre Læregjenstande er Husets Understøttelse fornøden; thi kan det end ikke umiddelbart gribe ind overalt, saa kunne de det saameget desto mere middelbart. Hjemmesliden, som er af saamegen Bigtighed for Skolen, beroer saaledes aldeles paa Forældrene; og hvormegen Indflydelse udøve de ikke paa Barnets Agtelse for og Kjærlighed til Skolen og dens Lærer! De kunne opmuntre og abbare, og paa mangfoldige andre Maader lette Skolens Arbejde. Det kan vel være, at der var en kort Tid da Skolen, skjøndt vistnok nødtungen, syntes ligesom at kaste Brag paa denne Husets Medarbeiden, og derved hidrog Noget til at svække Forældrenes Lyſt til Deeltagelse i deres Børns Underviisning. Men den Tid, som maaskee ikke upassende kunde kaldes „den indbyrdes Underviisnings Raseperiode“, er nu forbi, og Skolen har igjen intet inderligere Ønske end: en ret kraftig Understøttelse og hjertelig Deeltagelse i dens Gjærning fra Forældrenes

Side. Om „Familiens og Stolens“ Forhold til hinanden findes en læseværdig Artikel i „Danst Folkeblad“ Nr. 7 og 8 for 1847; og Enhver, der endnu maatte nære nogen Tvivl om Vigtigheden af Husets og Stolens inderlige Samvirken, maa jeg henvise dertil, hvor denne Sandhed er fuldstændigt godtgjort.

Slutningsbemærkning.

Jeg staaer da nu saaledes ved Enden af det, jeg ved nærværende Leilighed vil tillade mig at overgive til Offentligheden, og ønsker det betragtet som et Bidrag, om end kun et ringe, til Bedømmelse af vort lavere Skolevæsen, der med hver Dag bliver et stedse vigtigere Nationalanliggende.

Det Ufuldkomne deri er Ingen villigere end jeg til at indrømme, og, hvad der desuagtet har givet mig Mod til at fremkomme dermed, er den Tanke: at det Lidet, her er leveret, muligviis kunde give Anledning til, at Andre med større Indsigt og Dygtighed tage fat paa Sagen og underkaste den en noiere Drøftelse.

At jeg ikke har taget mere med, da dog saameget endnu staaer tilbage at ønske for en fuldkommen Ordning, især af de ydre Forhold, har sin Grund i, at en udtømmende Behandling af Sagen vilde have bragt disse Blade op til et Omfang, som let kunde have foraarsaget mig et større pecuniært Tab, end jeg vilde kunnet bære; og deels anseer jeg og Meget af det, som her er forbigaaet, for Noget, den foreslaaede Reform af sig selv vil drage efter sig.

At jeg har tilladt mig at behandle Almueskolevæsenets Reform isoleret, er en Anke, som maastee Flere ville fremkomme med, og vel endog af den Grund frakjende Forslagene al Værd; men saa villig jeg end er til at erkjende, at den endelige Ordning af Forholdet kun kan foregaae i Forbindelse med vort hele øvrige Underviisningsvæsen, der lige fra Universitetet ned til Elementarskolen bør danne et organisk Hele — saa uvillig er jeg til at indrømme, at slet ingen Forandring bør foretages med det „lavere Underviisningsvæsen“ førend en Plan kan lægges for en Reform af det hele Skolevæsen;

thi en saadan partiel Reform træder saa langt fra hæmmende i Veien, at den meget mere kan siges at lette Hovedreformen. Jeg maa nemlig være af samme Mening som vor kundskabsrige og med dyb Indsigt udrustede Cultusminister, naar han siger: „at han ikke vil fremme et Underviisningsystem, der danner Sogneforstandere, Amtsrådsmedlemmer og Rigsdagsmænd, men et System, der danner gode og oplyste Mænd, hvem Livet da vil bringe ind i disse Stillinger.“ Og paa Grund af denne Anskuelse maa jeg ansee Folkefolen som det Sted, Skolereformen maa begynde fra; thi det var et falskt Begreb, der forlevede Minister Monrad til at foreslaae „høiere Bondestolers Oprettelse“, da disse, ligesom alle andre Mellemled af den Slags, mangle deres Forudsætning, saalænge Lavstolen ikke er reformeret derhen, at den kan lægge den Grundvold, hvorpaa hine Skoler kunne bygge.

Efter dette kun endnu det Dufte: Gid disse Blade maatte vinde en velvillig Modtagelse, og gid min Hensigt dermed maatte opfyldes!

11 JY 67

